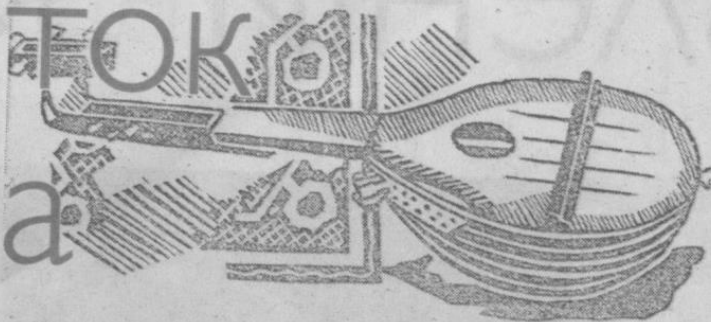

Роменський прихисток торбана

У роменському музеї знаходиться торбан, на якому грав Тарас Шевченко.

М. П. Чигирин.

ТОРБАН

Скажіть, чого хвилює нас
тепер оцей торбан до болю?
На ньому грав колись Тарас —
борець за правду і за волю.

І, дивлячись на цей торбан,
ми чуєм гру і голос співа,
то повний ласки і пошани,
то лютий ненависті й гніву.

Піст на ньому часто грав,
бо серце думаю неклося,
бо він за всіх переживав,
бо він за кожного боровся.

Та ображав він часто гру
і обривав свій слід на слові,
бо на торбані мало струн
і дуже мало снів у мові...

Сидів, схилившись, Тарас,
зітхання рахав, мов бурини.
Він ликує думкою до нас,
а сльози падали на струни...

Увага, слухайте, живі!
Спогнитий давності туманом,
із глибини століття він
передає живіт торбаном!

...Яка ж то була
безмірна любов
колишнього кріпака
до цього музичного
інструмента, що так
глибоко та хвилююче
може передати,
виспівати душу
народу...

Вірю, ще буде створена не одна
легенда про цю бандуру.

Та й справді — скільки хвилюю-
чого-легендарного в історії ніби
такого звичайного для України
інструмента...

З добрих рук у теплі і добрі руки
переходив він. Знаючи безмеж-
ну любов співця до свого народу,
один із його улюбленців лікар Сер-
бинович підносить йому торбан.

І вже до гуртка дорогих друзів
Шевченка додався ще один друг
— ось цей, подібний до серця,
виріб народних умільців...

Я вклоняюся бандурі —
Форму серця нагада.
В неї, як і в серці — бурі,
Як в людей — своя біда.
Втихне буря, зникне горе —
Радістю бринить вона.
Так, як в серці — непогора,
Так, як в серці — глибина.
Хто ж то вимріяв пречисту?
Ім'я зникло між імен...
Перед нею бандуристи
Хилять голови здавен.

Скільки радості подаровано Та-
расові разом із ним, торбаном! І
як було не відчуті йому взаємну
любов до нього, творця «Коб-
заря», від одного з численних
шанувальників — лікаря, людини
найгуманнішої професії... Певне
ж, розумівся добре той лікар, як
притишити, зменшити болі Та-

збереглася — не потрошили, не
викинули, не розтоптали її нена-
висники всього національного —
ні кагановичі, ні сусловці...

...А жива легенда про торбан
Шевченка знаходить своє про-
довження: син кобзаря Олексі-
єнка Микола Мусійович, житель
Новгорода, дізнався про дивні
руки славного майстра Олексан-
дра Шльончика з Чернігова, обі-
звався до нього з проханням і той
погодився реставрувати без у
Тарасову бандуру...

«Жива легенда» могла б мати ща-
сливий кінець і далеко раніше...
Та, певне, наші роменці не знали
про музикотворця з Чернігова,
хоча він ближче від Новгороду...
І от стало відомо про чудодійство
Олександра Микитовича — тор-
бан Шевченка врятовано! Вико-
нано ювелірну роботу, що трива-
ла майже два роки!

— Звісно, далеко легше було б
виготовити новий інструмент! —
признавався Майстер. А на його
рахунок скільки виготовлених
всіляких музичних інструментів,
що звучать у найдальших куточ-
ках світу... І як подякувати йому,
які слова сказати за таку бла-
дійність? За упертість, за відпо-
відальність перед вічним нашим
Кобзарем...

Лише милозвуччям його «рідної
дитини» — воскресим торба-

«Козацькою бандурою» звали

«Козацькою бандурою» звали торбан, який мав дивні можливості поєднати чарівне звучання заворожуючої арфи та гітари... Торбан, знаний ще в Стародавньому Римі, став національною гордістю України.

Мале хлоп'я, знедолене, беззахисне відчуло незвичайну силу високого мистецтва.

Мале хлоп'я бачило сліпих гомерів-кобзарів, чуло їх пісні та думи, від яких прозрівав пригноблений народ.

Минуть літа, і народ, що знав і шанував кобзарів, буде читати «Кобзаря» – книгу книг, названу на честь безіменних співців, що все бачать душею, серцем.

Вони були всевидящим оком рідного народу.

Як журився, як переживав вимушену довгорічну розлуку зі своїм народом і його пісенною бандурою Тарас на царському засланні.

І таки настав час, коли посміхнулася йому жадана воля...

І вже в своєму «куточку волі», в кімнаті-майстерні наданою йому Петербурзькою Академією художеств, він мав безцінний подарунок – торбан, «козацьку бандуру», кобзу, яка для нього стала часткою рідного краю, всієї України...

Беручи такий подарунок, він виливав свої жалі, ніби перемовлявся через далеку відстань з рідним краєм, з кривим людом своїм...

ж, розумівся добре той лікар, як притишити, зменшити болі Тарасового серця, як лікувати його чарівними звуками...

Та не довго радів, чарувався звуками Кобзар – тяжке заслання діалося взнаки й осиротіла його вірна подруга бандура...

Та не загубилася, не зникла безслідно: потрапила в руки кобзаревого друга – студента Григорія Вашкевича, українського філолога, що прожив до 1923 року. З Петербурга помандрувала з ним торбан-бандура, та й «поселилась» на Роменщині, в затишному хуторі Шумському.

Може б і мовчала вона та припадала пилом забуття, коли б не дружба з кобзарем Мусієм Олексієнком.

...І творилася жива легенда. І звучала «Дума про невольника» Тарасова та «Б'ють пороги», і озивався Гонта й Залізняк від приторку нового володаря бандури.

...Життя продовжується, а вік Олексієнка-кобзаря кінчається. Він встигає передати дорогоцінний дар у 1935 році Роменському музею.

А потім – війна. На все чигала смерть – і на бандуру теж. Та люди знали ціну багатострунній чарівниці й переховували в себе: адже могли окупанти чи знищити її, як душу України, чи вивезти як експонат своєї «перемоги»...

Після війни її повернуто до музею. І теж дивно, що старенька вже, висохла і в окремих місцях поточена шашіллю, вона таки

дитини» – воскреслим торбаном. ...І слухав він, зачарований звуками «козацької бандури» перші слова – першозвуки своєї «вилікуваної» дитини... Звучали «Думи мої, думи мої...» Така честь першого виконавця випала на долю чернігівської бандуристки Раїси Борщ... І їй наш щирий уклін та шана.

...Не дивно, що цьому торбану судилося тепер притягувати зір своїм ошатним виглядом, блиском поліровки не лише роменців, а й усіх відвідувачів музею... А ще – чарівними звуками: лиш обережно доторкнися до струн і озивається душа торбана...

І хай це фантазія, та чи не здається вам, що то доторкнувся в цю мить сам Тарас із свого безсмертя... Вічний, як народ і його мистецтво...

Не дивно, що знайшовся торбану останній прихисток у Ромні. Тут побував Шевченко в 1845 році на ярмарку. Згадку про Ромен знаходимо у його «Великому льоху» та в «Княжні», у повістях «Наймичка» та «Капітанша».

«І книжечок з кунштниками В Ромні накупила», – це «Княжна», яку писав Шевченко в 1847 році в Орській кріпості, а закінчив у Нижнім Новгороді 1858 року...

«Сулу в Ромні загатила Тільки старшинами Козацькими», – писав він про дике скарання Петром І козацьких старшин. Ромен лишився в його довгій пам'яті...

Олекса ЮЩЕНКО